

Kommentti

Sosiaali- ja terveysministeriö:

Johtava asiantuntija Merja Mustonen, merja.mustonen@stm.fi

Erityisasiantuntija Tuomas Leppo, tuomas.leppo@stm.fi

Liikenne- ja viestintäministeriö:

Ylitarkastaja Maria Kekäläinen, maria.kekalainen@lvm.fi

Neuvotteleva virkamies Maaria Mäntyniemi, maaria.mantyniemi@lvm.fi

Asia: Sosiaali- ja terveysministeriön perusmuistio STM2018-00334 esteettömyysdirektiiviehdotuksesta

Invalidiliitto kommentoi sosiaali- ja terveysministeriön esteettömyysdirektiiviehdotuksen perusmuistiota, joka koskee Suomen kantoja esteettömyysdirektiivin käsittelyssä.

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Edistämme ja kehitämme fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Liitto edustaa 146 jäsenyhdistyksensä kautta 30 000 fyysisesti vammaista ja toimintaesteistä suomalaista.

Yleistä

EU:n esteettömyysdirektiiviä on tarkoitus soveltaa uusiin tuotteisiin ja palveluihin, joita tarjotaan markkinoilla. Direktiiviehdotuksessa on huomioitu palveluita ympäröivän rakennetun ympäristön esteettömyys jossain määrin. Näin on haluttu (osittain) varmistaa, etteivät mahdolliset rakennetussa ympäristössä olevat esteet asettaisi rajoitteita palvelun käytölle.

EU on ratifioinut YK:n yleissopimuksen vammaisten ihmisten oikeuksista. YK:n vammaissopimuksen esteettömyysartiklan 9. 1 a) -alakohdan nojalla esteettömyyden ja saavutettavuuden vaatimukset koskevat mm. rakennuksia, kuljetusta sekä erilaisia sisä- ja ulkotiloja. YK:n vammaissopimuksen esteettömyysartiklan 9. 2 b) -alakohdan mukaan varmistetaan, että yksityiset tahot, jotka tarjoavat yleisölle avoimia tai tarjottavia tiloja ja palveluja, ottavat huomioon kaikki esteettömyyden osatekijät vammaisten henkilöiden kannalta.

YK:n vammaissopimuksen mukaisten esteettömyysvelvoitteiden oikeudellinen luonne vahvistetaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean huhtikuussa 2014 antamassa 9 artiklaa (esteettömyys) koskevassa yleisessä huomautuksessa. Siinä

todetaan muun muassa, että sopimusvaltiot ovat velvollisia **laatimaan ja edistämään kansallisia esteettömyysstandardeja sekä valvomaan niiden noudattamista.**

Invalidiliiton mielestä Suomen kanta direktiiviehdotuksen soveltamisalan rajaamiseen on liian jyrkkä, soveltamisalaa ei pitäisi rajata yksioikoisesti.

Esteettömyyttä ja saavutettavuutta on tarkasteltava kokonaisuutena. Vammaisten ihmisten yhdenvertaisuus jää toteutumatta, jos koko esteettömyysketju ei toimi.

Soveltamisalan laajennus rakennettuun ympäristöön tulee sisällyttää esteettömyysdirektiivin

Yksityisen tahon tavaroiden ja palveluiden tarjoaminen liittyy olennaisesti siihen, että vammaisen kuluttaja voi asioida yhdenvertaisesti myös tiloissa, joissa niitä tarjotaan. Tällöin voidaan perustellusti edellyttää EU:n esteettömyysdirektiivin soveltamisalan koskevan esteettömien tavaroiden ja palveluiden lisäksi tiloja, joissa niitä tarjotaan. Siksi Suomen esittämä kanta siten, että **pelkästään esteetön pääsy uusille itsepalvelulaitteille turvattaisiin, ei yksin ole riittävä ja kannatettava keino** varmistaa vammaisen henkilön yhdenvertainen asema kuluttajana YK:n vammaissopimuksen soveltamisen näkökulmasta. Mikäli EU säätää riittävän kattavan ja tehokkaan tavaroiden ja palvelujen esteettömyyssäädöksen, vähentää se vammaisen ihmisen tarvetta vaatia erikseen kohtuullisia mukautuksia toteutettavaksi yksittäistapauksessa. **Invalidiliitto katsoo, että EU:n esteettömyysdirektiivin soveltamisalaan kuuluu kaupallisen ja julkisen toimijan rakennetun ympäristön esteettömyys, siltä osin, kuin siellä tarjotaan yleisesti saatavilla olevia tavaroita ja palveluita.** Yhdenvertaisuuden näkökulmasta ei ole hyväksyttävää, että esimerkiksi liikkumisrajoitteista henkilöä palvellaan kadulla, jos kauppa tai myymälä on esteellinen tai sen sisäänkäynti on esteellinen.

Direktiivin soveltamisalaa ei ole syytä rajata esimerkiksi sillä perusteella, että kiinteistön omistaja ja palveluntuottaja ovat usein eri tahoja ja siten eri tavalla vastuussa rakennetusta ympäristöstä. Kiinteistön omistaja on tietoinen siitä, mihin tarkoitukseen hän vuokraa tilat, ja saa toiminnastaan taloudellista hyötyä. Kiinteistönomistajalla on omistusoikeus huomioon ottaen laajimmat oikeudet muokata tiloja. Näin ollen häneltä on edellytettävä esteettömyysnäkökohtien huomioimista. Palveluntuottajan vastuulla taas on huolehtia, että tarjoaa yleisölle avointa esteetöntä palvelua ja esteettömiä tavaroita vain esteettömissä tiloissa.

YK:n vammaissopimusta valvova komitea on ottanut kantaa esteettömyyteen ja syrjinnän kieltoon tapauksessa CRPD/C/14/D/21/2014: ”5 artiklan 2. kohdan syrjintäkielto velvoittaa määrittelemään kielletyksi syrjinnäksi pääsyn epäämisen vammaisilta yhdenvertaisesti fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin tai palveluihin”. Edelleen komitean mukaan **velvollisuus esteettömyyden järjestämiseen on olemassa jo ennen kuin yksilö pyytää saada päästä johonkin paikkaan tai saada käyttää jotakin palvelua.** Esteettömyyden järjestämiseen velvollinen ei voi laiminlyödä velvoitettaan vetoamalla taakkaan, joka aiheutuu esteettömyyden järjestämisestä vammaisille henkilöille.

Siirtymäsäännös ei varmista esteettömyyttä vammaisille henkilöille

Invalidiliiton mielestä Suomen kantaa direktiivin riittävän pitkän **siirtymäsäännöksen** varmistamiselle, jotta esimerkiksi itsepalvelupäätteitä ei tarvitsisi uusia ennen niiden elinkaaren loppua, **ei voida pitää hyväksyttävänä**. Siirtymäsäännökset ylipäättään ovat ongelmallisia. Esimerkiksi HSL:n matkalippujen leimauslaitteet ovat näkövammaisille henkilöille esteellisiä, eivätkä he voi itse leimata lippua tai käyttää itsepalvelulaitetta itsenäisesti.

Kohtuutonta taakkaa koskeva artikla ja mikroyritysten rajaaminen ulkopuolelle on poistettava

Invalidiliitto vastustaa Suomen kantaa säilyttää direktiiviehdotuksessa kohtuutonta taakkaa koskeva artikla 12 sekä mikroyritysten poissulkeminen soveltamisalan ulkopuolelle. YK:n vammaiskomitea on todennut, että esteettömyyden järjestämiseen velvollinen toimija ei voi laiminlyödä velvoitettaan vetoamalla taakkaan, joka aiheutuu esteettömyyden järjestämisestä vammaisille henkilöille. Direktiiviehdotus on siten ristiriidassa aiotun EU-sääntelyn kanssa. Kohtuuton taakka näyttää käsittävän viranomaiset ja yritykset, joten silloin ei olisi ehdotonta velvoittavuutta esim. järjestää sote-keskusten tiloja esteettömiksi. Myös mikroyrityksiltä tulee edellyttää vastuuta, eikä niitä pidä ilman harkintaa sulkea kokonaan direktiivin soveltamisalasta.

Julkiset hankinnat sisällytettävä esteettömyysdirektiiviin

Invalidiliitto katsoo, että Suomen kanta esteettömyysvaatimusten soveltamiseen julkisissa hankinnoissa EU:n hankintadirektiivin kautta ei ole hyväksyttävä. EU:n hankintadirektiivi ei ole osoittautunut riittävän vahvaksi välineeksi esteettömyyden huomioon ottamisessa julkisissa hankinnoissa.

Vammaisen henkilön määritelmä on oikeansisältöinen

Invalidiliiton mielestä Suomen näkemys siitä, että EU:n esteettömyysdirektiivi vastaisi vammaisen henkilön määritelmän osalta YK:n vammaissopimuksen artiklan 1 vammaisuutta koskevaa määritelmää, on aivan oikea ja toimintarajoitteisen henkilön määritelmä loisi turhan väl portaatan vammaisen ja sairaan henkilön välille.

Vammaisen henkilön yhdenvertaisuus liikennepalveluissa ja matkailupalveluissa kuuluu soveltamisalaan

Liikenteen sääntelyn niin kaupunkiliikenteen kuin -kaluston osalta (taksit mukaan lukien) tulee kattaa myös esteettömyyden eri osatekijät. Kaupunkiliikenne ja -kalusto liittyvät kiinteästi liikennepalveluiden tarjoamiseen, jossa vammaisen henkilö toimii kuluttajan asemassa. Invalidiliitto katsoo, että **EU:n esteettömyysdirektiiviä tulee laajentaa liikenteen ja matkailupalveluiden (majoitus- ja ravitsemuspalvelut)** osalta, koska kyse on näissäkin asiaryhmissä vammaisten ihmisten oikeustoimikelpoisuuden käyttämisestä yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Lopuksi Invalidiliitto huomauttaa, että **CE-merkintää ei pitäisi irrottaa esteettömyysvaatimuksista**. Esimerkiksi Suomessa käytössä olevien lippuautomaattien esteettömyysongelmat olisi voitu välttää, jos tilaaja olisi voinut edellyttää CE-merkittyä standardin mukaista laitetta.

Helsingissä 24. syyskuuta 2018

INVALIDILIITTO RY

Petri Pohjonen
Pääjohtaja

Laura Andersson
Yhteiskuntasuhdejohtaja

Erityisasiantuntijat: Henrik Gustafsson, lakimies, henrik.gustafsson@invalidiliitto.fi,
p. 044 765 0693, Marika Nordlund, vastaava esteettömyysasiantuntija,
marika.nordlund@invalidiliitto.fi, p. 050 492 3020.